

GLOBAL TRENDLER VE TÜRKİYE'NİN GELECEĞİ

MART 2006

21. yüzyılın başında global alanda yeni bir denge arayışı ve buna bağlı bir global yeniden yapılanma söz konusudur. Bu yeni denge ve yeniden yapılanma temelde ekonomik paylaşım ve siyasi gücün korunması üzerine kurulmaktadır. Böyle bir yapılanmanın istikrarı artırma ve ekonomik refahı yükseltme amacı da ortadadır. Yirminci yüzyılda kurulan iki ayrı denge de sürdürülebilir istikrarı ekonomide refah artışını hedeflemiştir. Ancak ikinci dünya savaşı sonrasında kurulan batı ile doğu arasındaki politik-askeri ve ekonomik denge bozulduktan sonra global alanda halen sürdürülebilir ve aynı zamanda istikrar ve refah yaratan bir denge henüz kurulabilmiş değildir.

Bu nedenle yirmibirinci yüzyılın ilk yirmi yılı muhtemelen yeni denge arayışlarının süreceği ve yeni dengenin kurulduğu dönem olacaktır. Yeni denge arayışları ve kurulacak yeni denge tüm ülkeler olduğu gibi Türkiye'yi de etkileyecektir. Türkiye de mevcut konumu ve tercih edeceği politikalar ile yeni dengeyi etkileyecektir.

Bu çerçevede kurulmakta olan yeni global dengeyi yeni global trendler şekillendirecektir. Türkiye'nin de bu global trendleri yakından izlemesi ve değerlendirmesi gerekmektedir.

Global Politik ve Ekonomik Trendler

- 1- Global politik alanda soğuk savaş sonrası kurulamayan yeni denge için arayış yaşanacaktır. Yeni global denge ABD'nin inisiyatifinde tarafından kurulmaktadır. 2020-25 yılına kadar ABD politik, askeri, ekonomik ve teknolojik kapasiteleri ile global alanda ana belirleyici ülke olmayı sürdürecektir.
- 2- Global denge arayışı, ekonomik temelli ve ekonomik paylaşım üzerine olacaktır. Özellikle 1997 Asya-Pasifik krizi sonrası karşılaşılan global ekonomik kriz sonrasında dünya ekonomisi halen istikrara kavuşmamıştır ve ilk kez gelişmiş ülkeler arasında bir ekonomik paylaşım mücadelesi yaşanacaktır ve bu mücadele yeni dengenin oluşumunda belirleyici olacaktır.
- 3- Global yeni denge arayışında klasik batı ile doğu ve kuzey ile güney dengesi olmayacaktır. 21. yüzyılda politik denge global kapitalist sistemi benimseyen ülkeler ile bu sistemin dışında kalan ülkeler arasında belirlenecektir. Global ekonomik denge ise kuzey-doğu ile güney-batı eksenine ait ülkeler arasında kurulacaktır.
- 4- Global yeni dengenin kurulacağı geniş coğrafya ise Avrasya coğrafyası olacaktır. Avrasya coğrafyası 21. yüzyılda ekonomik ve ticari faaliyetin en geniş olacağı coğrafya olacaktır. Bu nedenle ekonomik temelli yeni denge arayışı da Avrasya coğrafyasında gerçekleşecektir.

- 5- Yirminci yüzyılda global denge Avrupa kıtası üzerinde kurulduğu için transatlantik ilişkiler öncelikli ve belirleyici olmuştu. 21. yüzyılda ise denge Amerika ile Asya veya daha da dar alanda Amerika ile Pasifik arasında kurulacaktır. Bu nedenle belirleyici ülke ABD dünyaya Pasifik üzerinden bakmaya başlarken, transatlantik ilişkiler göreceli olarak önemini kaybedecek, buna karşın Trans Pasifik ilişkiler önem kazanacaktır.
- 6- Global ilişkilerde giderek coğrafi gruplaşmalar etkisini kaybederken, politik, ekonomik, ticari ve askeri alanda çok taraflı ilişkiler önem kazanacaktır. Coğrafi gruplaşmalar sadece ticari bölgeselleşmeler için etkisini sürdürebilecektir.
- 7- Asya kıtasında özellikle Çin ve Hindistan'ın hızlı ekonomik gelişimi sürecektir. Bu gelişim ile bu iki ülke 2025 yılında dünyanın en büyük 2. ve 5. büyük ekonomisi olacaktır. Çin ve Hindistan global yeni dengenin belirlenmesinde Pasifik ve güney Asya'daki iki ülke olacaktır. Özellikle Çin 2020 yılından itibaren global politik ve ekonomik dengenin diğer ucunda, ABD'nin karşısında yer alacak ülke olacaktır.
- 8- Yirmibirinci yüzyılın başında global yeni denge içinde yeni politik ve ekonomik güçlerin ortaya çıkması ile birlikte jeopolitik yapı ve önceliklerde değişecektir. Global politik ve ekonomik dünyada batı tarzı yanında batı olmayan bir anlayış hakim olmaya başlayacaktır.
- 9- Avrupa Birliği ve Japonya göreceli olarak önemlerini kaybedecektir. Rusya ise 2025 yılına kadar global politik bir güç değil, bölgesel bir güç olabilecektir. Brezilya, Endonezya, G. Afrika Cumhuriyeti gibi ekonomik-politik alanda yeni oyuncu ülkeler olabilecektir.
- 10- ABD, politik ve ekonomik global yapılanma içinde dengeyi Çin ile kuracaktır. ABD, bu dengede ağır basabilmek için 2025 yılına kadar uygun strateji ve politikalar ile ortaklıklar ve işbirlikleri geliştirecektir.
- 11- ABD global sisteme, demokrasi, uluslararası hukuk ve ekonomi alanlarında uyum göstermeyen yönetimler ve rejimler üzerinde baskı kurmaya devam edecektir. Baskının temel amacı bu nitelikli ülkelerin global sistem ile bütünleşmesi ve özellikle kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu pazarlara ve ilave global talebe ulaşılması olacaktır.

Global Demografik Trendler ve Nüfusun Artan Belirleyiciliği

- 1- Dünya nüfus artış hızı yavaşlayacaktır. 2000 yılında yüzde 1.2 olan nüfus artış hızı 2000-2025 yılları arasında ortalama yüzde 0.9 olacaktır. Buna bağlı olarak 2000 yılında 6.1 milyar olan dünya nüfusu 2025 yılında 7.8 milyara yükselecektir.⁽¹⁾
- 2- Demografik trendler ise iki önemli gruba ayrılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde nüfus artış hızı sifıra yaklaşmaktadır. Bazı gelişmiş ülkelerde ise nüfus azalacaktır. Gelişmiş ülkelerde bir diğer önemli demografik gelişme ise nüfusun hızla

⁽¹⁾ World Population Prospects, UN 2003

yaşlanmasıdır. Bu ülkeler nüfusun net yenilenmesi için dışarıdan genç nüfusa ihtiyaç duyacaktır.

- 3- Gelişen ülkelerde ise nüfus artışı sürecektir. 2000 yılında 4.87 milyar olan gelişen ülkelerdeki nüfus 2025 yılında 6.61 milyara ulaşacaktır. Bu nüfus artışı Çin ve Hindistan başta olmak üzere Asya'dan kaynaklanacaktır. Gelişen ülkelerdeki nüfus artışı ekonomik ve sosyal ihtiyaçların karşılanması yönünde önemli baskılar oluşturacaktır. Bu ülkeler göç vermeye devam edecektir.
- 4- Yeni global denge politik ve ekonomik temelli kurulurken, nüfus politik ve ekonomik temelin belirlenmesinde çok etkili olacaktır.
- 5- Nüfus artışı olan ve ekonomik gelişmeye bağlı olarak satın alma gücü de genişleyen ülkeler global ekonominin itici talep alanları ve tüketim pazarları olacaktır. Gelişmiş ülkelerde yüksek satın alma gücüne karşın azalan ve yaşlanan nüfusun tüketim eğilimleri de gerileyecektir. Özellikle Çin ve Hindistan ile Brezilya belirleyici üç pazar olacaktır.
- 6- Nüfusu hızla artan ve genç nüfusa sahip ülkelerde sağlanacak ekonomik gelişme ile birlikte, bu nüfusun iş gücüne katılması tüm dünyada emek piyasasının genişlemesine, ücretlerin gerilemesine ve göreceli rekabet için üretimlerin bu ülkelere kaymasına yol açacaktır. Global anlamda üretim ve ticaret alanları bu ülkelere doğru kayacaktır. Nüfusun etkilediği bu trend diğer ülkeleri rekabette olumsuz etkileyecektir.
- 7- Demografik gelişmeler ve nüfus artışı karşısında yeterince ekonomik ve siyasi reform yaratmayan ülkelerde nüfus istikrarsızlık kaynağı haline gelecek ve global istikrarı tehdit edecektir.

Global Ticarete Trendler

- 1- Global ticaret serbestleşmeye devam edecektir. Bu artan serbesti global rekabeti de artıracaktır. Dünya ekonomisindeki büyüme global ticaretteki genişlemeye bağlı olacaktır.
- 2- Global ticarete serbestleşme artarken, gümrük vergilerinin de kaldırıldığı serbest ticaret alanları ve birliklerinin sayısı artacaktır. Daha sonraki aşamada bu serbest ticaret alanları veya birlikleri arasında bütünleşmeler yaşanacaktır. Serbest ticaret alanları veya birlikleri dışında kalan ülkelerin rekabet şansı azalırken, daha çok sayıda alana ve birliğe katılan ülkeler rekabet güçlerini artıracaktır.
- 3- Global ticaretin yönünü iki unsur belirleyecektir. Bunlardan ilki ekonomik gelişme sağlayarak veya enerji gelirlerindeki artışa bağlı olarak satın alma gücü ve nüfusu artan ve pazarı genişleyen ülkelerin belirleyiciliği. İkincisi ise göreceli olarak ucuz ve aynı zamanda yetişmiş iş gücüne sahip olan alanlarda yapılan sanayi ve hizmet üretiminin belirleyiciliği. Her iki konuda da Asya ülkelerinin göreceli üstünlüğü olacaktır.
- 4- Global ticarete iki önemli trend daha yaşanacaktır. Hızlı ekonomik büyüme gösteren ve nüfusu genişleyen ülkeler dünyada her türlü mal ve hizmete olan talebi belirlerken bu ürünlerin fiyatlarını da belirleyecektir. Bu ülkeler daha çok

gelişen ülkeler olacaktır. İkinci trend ise artan enerji talebi nedeni ile enerji zengini ülkeler ile enerji kullanan ülkeler arasında oluşacak olan ticari ilişkiler olacaktır. Ticari ilişkiler genişleyecek ve karşılıklı bağımlılıklar kuvvetlenecektir.

Global Rekabet ve Teknolojik Gelişmeler

- 1- Teknoloji yaratılması ve kullanılmasına ilişkin olarak sahip olunan kapasite gelişmişlik farklarının en önemli belirleyicisi olmaya devam edecektir. Ülkeler arasında farkın giderek açılması riski artmaktadır.
- 2- Teknolojik buluşlar ve yenilikler arasındaki süre ile bu buluşların ticarileştirilmesi ve sosyalleştirilmesi arasındaki süre giderek kısalmaktadır. Bu nedenle teknoloji yatırımlarının geri dönüşü giderek kısalmakta ve yatırımlar genişlemektedir.
- 3- Global rekabette teknoloji ve teknolojiye dayalı rekabetin ağırlığı giderek artmaktadır. Rekabete konu olan ürünün katma değeri içinde üretimin ve hammaddenin payı azalmakta, teknoloji, tasarım ve markanın payı artmaktadır.
- 4- İletişim ve bilgi işlem teknolojileri ile bio teknoloji, materyal teknolojisi, nano teknoloji, enerji (yenilenebilir) teknolojileri, uzay teknolojileri ve füzyon teknolojileri gelişmelerin öncelikle ve en hızla yaşanacağı alanlar olacaktır.

Global Enerji Trendleri ve Gelişmeler

- 1- Fosil kaynaklar 2025 yılına kadar enerji ihtiyacının karşılanmasında yine ana kaynak olmayı sürdürecektir. Petrol ve doğalgaz en çok kullanılan enerji kaynakları olurken, doğalgazın kullarımdaki payı giderek artacaktır.
- 2- Petrol ana enerji kaynağı olmayı sürdürecektir. 2000 yılında günde 76.9 milyon varil olan petrol tüketimi 2020 yılında 114.7 milyon varil olacaktır.⁽²⁾ Petrol arzı ve talebinin kaynaklarında ise önemli değişimler yaşanacaktır.
- 3- Petrol üretiminde Ortadoğu öncelikli ve ana kaynak olmayı sürdürecektir. Ancak yeni üretim alanları gelişecektir. Rusya, Orta Asya, Batı Afrika, Brezilya, Venezüella ile Endonezya önemli ve yeni petrol kaynakları olacaktır.
- 4- Petrol talebinde Çin ve Hindistan başta olmak üzere gelişen ülkelerin talebi hızla genişleyecektir. Gelişen ülkeler petrol talebinde belirleyici olmaya başlayacaktır. ABD'nin petrol talebi genişleyecektir. Ancak ABD kaynak çeşitlenmesine gidecektir. AB ise petrol tüketimini azaltırken, doğalgaz tüketimini ve bağımlılığını artıracaktır. Japonya'nın da doğalgaz ve petrol tüketimi ve bağımlılığı artacaktır.
- 5- Global yeniden denge kurulurken, enerji trendleri ve enerji dengesi temel belirleyici olacaktır. Dengenin bir ucunda yer alan Asya-Pasifik ülkelerinin enerjide dışa bağımlılığı yüzde 90'lara ulaşacaktır. Enerji kaynaklarının kontrolü, enerji fiyatları ve Rusya başta olmak üzere enerji zengini ülkelerin Çin, Hindistan, Japonya ve AB ile ilişkileri global dengede belirleyici olacaktır.

⁽²⁾ Global Energy Outlook, IEA 2002

- 6- Enerji güvenliği konusunda Çin, Hindistan ve Japonya gibi talebi ve dışa bağımlılığı artan ülkeler daha belirleyici ve katılımcı olacaktır. Özellikle Ortadoğu'da enerji güvenliğinin sağlanması konusunda yeni dengeler oluşacaktır. AB için de enerji güvenliği öncelikli hale gelecektir.

Global Güvenlik Dengesi

- 1- Yirminci yüzyılda kurulan dengenin sona ermesi ile birlikte bu dengenin kurulmasına yönelik olarak oluşturulan güvenlik dengesi de bozulmuştur. Yirmibirinci yüzyılda oluşturulmakta olan yeni global denge aynı zamanda yeni bir güvenlik dengesini de gerekli kılmaktadır.
- 2- Yeni global dengeyi oluşturma inisiyatifini elinde bulunduran ABD, yeni global güvenlik dengesini de kurmaktadır. ABD yeni global dengenin kurulması aşamasında yeni bir güvenlik anlayışı geliştirmiştir ve bunu hayata geçirmektedir. Buna göre ABD, global sisteme yönelik tehditleri yeniden tarif etmiştir ve güvenlik ihtiyaçlarını yeniden şekillendirmektedir.
- 3- ABD için tehdit unsurları ülkeler ve bunların konvansiyonel ve nükleer silah kapasiteleri değildir. Yeni tehdit unsurları; kapalı ve sistem dışındaki otoriter rejimler, uluslararası terörizm, kitle imha silahları, uluslararası organize suç örgütleri, mikro milliyetçi ve ayrılıkçı hareketler, radikal dini gruplar ve hareketler ile bunlara destek veren ülkelerdir. ABD'nin bu yeni tehdit unsurları karşısında 21. yüzyılda asimetrik savaş ile karşı karşıya kalınmaktadır.
- 4- ABD'nin mevcut askeri kapasitesi ve gücü ile 2020 yılına kadar rekabet edebilecek bir ülke olamayacaktır. Bu nedenle ABD, global dengenin yeniden kurulmasında askeri ve güvenlik kapasitesini ağırlıklı olarak kullanacaktır. ABD yirminci yüzyıldan farklı olarak yeni global dengenin kurulmasına güvenlik gözlüğü ile bakmaktadır.
- 5- Yirmibirinci yüzyılda tarif edilen yeni güvenlik tehditlerinin ana kaynağı olarak da geniş Avrasya Coğrafyası gösterilmektedir. Bu nedenle bu bölgede güvenliğin sağlanması öncelikli hedef olarak görülmektedir. ABD, bu amaçla güvenlik önceliklerini ve kendi askeri kapasitesini bu alana yönlendirirken, NATO gibi uluslararası güvenlik kurumlarının da güvenlik anlayışını ve ilgi ve etki alanlarını bu coğrafyaya doğru genişletmektedir.
- 6- Gerek değişen jeopolitik alan, gerek enerji güvenliğinin değişen tarafları ve gerekse değişen tehdit tanımlamaları nedeniyle global güvenlik dengesi Avrasya coğrafyası üzerinde üç noktada kurulacaktır. Bunlar; geniş Orta Doğu bölgesi, Güneybatı Asya bölgesi ve Pasifik bölgesi olacaktır. Avrupa'nın güvenlik ihtiyacı ise göreceli olarak bu alanlar ile etkileşim sonucu belli olacaktır. Bununla birlikte ABD'nin güvenlik önceliği Atlantik ile Avrupa kıtasından, giderek Avrasya coğrafyasına kayacaktır. ABD ile Avrupa arasında farklılaşan güvenlik, ekonomi ticaret ve enerji öncelikleri nedeni ile karşılıklı ilişkiler ve bağımlılık göreceli olarak azalacaktır. ABD'nin Asya-Pasifik ilişkileri göreceli olarak ağırlık kazanacaktır.

7- 2020'li yıllardan itibaren Çin ve Hindistan'ın ekonomik güçlerini önce politik ardından askeri güce çevirmeleri ile birlikte, global güvenlik dengesi ise yeniden ABD ile bu ülkeler arasında simetrik bir denge üzerinde kurulmaya başlanacaktır.

Global Gıda Dengesi ve Gelişmeler

- 1- Yirmibirinci yüzyılın önemli trendlerinden biri de global gıda talebinde yaşanacak olan artıştan kaynaklanacaktır. Gıda talebindeki artışın iki önemli nedeni olacaktır. Birincisi nüfus artışı ile genişleyen talep, ikincisi ise gelişen ülkelerdeki ekonomik gelişme ve satın alma gücündeki artış ile daha iyi beslenme olanaklarının yakalanması ve gıda talebinde artış.
- 2- Temel global sorun ise artan gıda talebinin nasıl karşılanacağıdır. Gıda üretiminin önemli bir bölümünü gelişmiş ülkeler gerçekleştirmektedir. Ancak gelişmiş ülkelerde talep değişmeyecektir. Bununla birlikte gelişmiş ülkelerin artan global talebi karşılayacak kapasiteleri sınırlıdır. Gelişmiş ülkeler kullanılabilir tarımsal arazilerin sınırına gelmişlerdir ve aynı zamanda tüm teknolojik destekler ile tarımda verimliliğin en üst seviyelerine yaklaşmışlardır.
- 3- Gıda talebi artışını gelişen ülkeler karşılayacaktır. Artan gıda talebini karşılama kapasitesine sahip olan 5 ülke bulunmaktadır. Bu ülkeler; Çin, Hindistan, Brezilya, Arjantin ve Türkiye'dir.⁽³⁾
- 4- Bu ülkelerin tarım stratejileri ve politikaları önem kazanmaktadır. Global tarım ticaretinin genişlemesi ve serbestleşmesi kaçınılmazdır ve artan talebe bağlı olarak tarım ve gıda ürünleri fiyatları da artacaktır.

Uluslararası İlişkiler ve Yönetişim

- 1- Yirmibirinci yüzyılın başında global denge arayışları içinde bulunulurken uluslararası alanda önemli riskler ve tehditler bulunmaktadır. Global yeni denge politik olarak, global sistemin içinde bulunanlar ile bulunmayanlar arasında kurulmaktadır. Bu nedenle global sistemin dışında bulunan ülkelere yönelik olarak değişim ve global sisteme katılım baskısı artacaktır. Bu baskının yöntemleri, araçları ve doğacak olumsuz sonuçları henüz belirsizdir ve bu belirsizlik riskler oluşturmaktadır.
- 2- Global kapitalist sistem ile bütünleşme seviyesi ve baskısı artarken global refahın artacağı varsayılmaktadır. Ancak global refahın paylaşımında eşitsizlik artacaktır. Sistemin dışında kalanların refah payı azalacaktır. Ayrıca sistemin içinde olmakla birlikte eğitim ve teknoloji farklarının açılması ile refah farkı yine açılacaktır. Refah eşitsizliği giderek biriken bir global risk oluşturmaktadır.
- 3- ABD, global dengenin yeniden kurulmasında, güvenlik ve askeri kapasitesini kullanmakta ve uluslararası oydaşmayı ve birlikteliği gözetmemektedir. ABD bilinçli bir yalnızlaşma politikası uygulamaktadır. Ancak ABD'ne karşı dünya kamuoyunun güveni ve desteği giderek azalmakta hatta karşıtlık güçlenmektedir.

⁽³⁾ Future Developments in World Food, FAO 2001

- 4- Global yeni dengenin kurulmasında yaşanan dış kaynaklı değişim baskısı ülkelerin kendi içinde dini ve etnik temelli ihtilafları ve ayrışmaları da beraberinde getirme riski taşımaktadır. Gelecekte yeni ülke sınırlarının dini temelli olma olasılığı artmaktadır. Güneydoğu Asya'da müslüman-hristiyan ayrışması, müslüman dünyada sunni-şii ayrışması, Avrupa, Asya ve Çin'de küçük adacıklar ayrışma potansiyeline sahiptirler.
- 5- Global sistemin dışında kalan ve refah seviyesi daha düşük olan ülkeler ile sistemin içinde yer alan ve refah seviyesi yüksek olan ülkeler arasında önemli dini ve kültürel farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle global yeni dengenin kurulmasında oluşan karşıtlık dinler arası islam ve hristiyan dünyası arası bir karşıtlık olarak algılanmaktadır. Aşırı ve radikal islam unsurları global sisteme önemli tehdit unsurları olarak görölmektedir.
- 6- Demokratikleşme, açık toplum, katılımcılık, şeffaflık gibi unsurlar daha çok talep edileceklerdir. Bu artan talebin nedeni ekonomik liberalizmin ve kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu siyasi liberalizm olacaktır.
- 7- Çevre, iklim değişimi, teknolojinin etik dışı kullanımı ve benzeri gibi unsurlar önemli riskler olacaktır. Ancak yeni global dengenin kurulmasındaki ihtiyaçlar ve global rekabet karşısında bu riskler yeterince algılanmayacak ve önemli tehditler haline dönüşebilecektir.
- 8- Artan nüfus ve bu nüfusun genişleyen ihtiyaçlarının karşılanması önemli sorun olacaktır. Ekonomik açıdan geri kalmış ülkelerde artan nüfus global istikrar için tehdit oluşturacaktır. Yine Çin ve Hindistan gibi hızlı gelişme gösteren ülkelerde artan nüfusun farklılaşan demokratikleşme talepleri de yönetilebilir olmaktan çıkabilecektir. Bu ülkelerdeki politik reformlar global istikrarı da yakından etkileyecektir.